

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.19>**С. О. Вовк**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6171-4782>*доктор політичних наук, професор,
завідувачка кафедри політології і міжнародних відносин
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»***А. В. Бадер**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3670-5753>*доктор політичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»***РЕАКЦІЯ НА ВІЙНУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ
УКРАЇНИ Й РОСІЇ**

Актуальність проблеми. Війна як соціально-політичний феномен має потужний вплив на всі аспекти життя суспільства, включаючи інформаційну та освітню сфери. У воєнних умовах держави використовують різноманітні ініціативи для мобілізації населення, формування патріотичних настроїв та розвитку критичного мислення. Інформаційна і освітня політика є ключовими інструментами державного впливу на суспільну свідомість. Збройне протистояння посилює потребу в управлінні інформаційними потоками та формуванні відповідних освітніх практик. Теорія комунікацій, а також концепції критичного мислення, слугують теоретичною основою для побудови відповідних державних стратегій.

Аналіз останніх досліджень. Українські дослідники доводять, що під час побудови інформаційних і освітніх стратегій «...головним і незаперечним є забезпечення інтересів суспільства, держави та прав і свобод громадян в умовах війни. Стійкість та міцність соціальної системи пропорційна ступеню узгодженості дій органів державного управління та медіа, що забезпечує прямий та зворотний зв'язок між громадянським суспільством та державою...» [22]. Забезпечення цього взаємозв'язку є ключовим для підтримки стабільності, забезпечення національної безпеки та збереження громадського довіри до владних структур у період військових конфліктів. У цих умовах важливою стає якість та об'єктивність інформації, що подається громадянам через медіа, а також здатність державних інституцій ефективно спілкуватися з громадськістю та реагувати на її потреби та обурення; (Голованова Н. [4], Коцур Л.

і Грига О. [9], Ульянов О. [24], Стрільчук О. [21], Горбань Ю. і Олійник О. [5]).

Огляд наукових праць, присвячених інформаційним і освітнім стратегіям росії, доводить, що в останній відбувається виправдання війни, підготовка суспільства до затяжної загарбницької війни шляхом соціально-психологічного маніпулювання (Руднева А., Мальована Ю. [18], Стичинська А. [20]). В свою чергу американські аналітики (Вільде Г., Шерман Д. [1]), аналізуючи інформаційні стратегії росії доводять, що російська стратегія багато успадкувала від радянської, а саме: «переконавання, що будь-які прояви інакше не можуть бути зумовлені внутрішньополітичними процесами, а лише штучно створені...; ...тенденція застосовувати механістичні правила до складності людського розвитку та пізнання, що стало елементом воєнного планування; практична реалізація теорії рефлексивного контролю» [23].

Метою статі є здійснити порівняльний аналіз особливостей інформаційних та освітніх стратегій України і росії для формування реакції громадян на війну. Базою для аналізу виступає вивчення офіційних документів, стратегій, а також на дослідженнях незалежних експертів та медіа-матеріалах.

Виклад основного матеріалу. Після початку конфлікту на сході України та анексії Криму, Україна зіткнулася з масованою інформаційною атакою з боку Росії. Російська пропаганда активно використовувала різні засоби масової інформації, включаючи телебачення, радіо, інтернет-ресурси та соціальні мережі, для поширення дезінформації та маніпуляцій. Це включало фабрикацію новин, перекручення фактів, створення фейкових

акаунтів у соціальних мережах та інших методів інформаційної війни з метою дискредитації українського уряду, деморалізації населення та створення хаосу.

У відповідь, Україна запровадила низку ініціатив для протидії дезінформації та пропаганді. Одним із ключових кроків стало створення Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони (РНБО) України в 2021 р. «Центр забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою» [25]. Центр протидії дезінформації відіграє важливу роль у координації зусиль з виявлення та нейтралізації інформаційних загроз. Центр протидії дезінформації займається моніторингом інформаційного простору, аналізом інформаційних загроз, а також розробкою рекомендацій для державних органів та громадськості. Моніторинг включає постійне відстеження медіа-контенту, соціальних мереж, а також інших джерел інформації для виявлення та аналізу потенційно небезпечних повідомлень і наративів.

Аналіз інформаційних загроз проводиться шляхом комплексного вивчення джерел дезінформації, методів їх поширення та цільових аудиторій. Центр розробляє методології для ідентифікації фейкових новин та інших форм маніпуляцій, а також проводить дослідження з метою розуміння впливу дезінформації на різні сегменти населення. Розробка рекомендацій включає створення стратегій для підвищення рівня інформаційної безпеки країни. Це включає як короткострокові, так і довгострокові заходи, такі як освіта громадян з питань медіаграмотності, розробка програм для підвищення обізнаності про методи інформаційної війни та співпраця з міжнародними партнерами для обміну досвідом та координації зусиль у боротьбі з дезінформацією.

Окрім Центру протидії дезінформації, Україна також активізувала роботу інших державних органів та громадських організацій у сфері інформаційної безпеки. Наприклад, Міністерство інформаційної політики України, створене у 2014 році, здійснює заходи з підтримки національних медіа, а також розробляє комунікаційні стратегії для підвищення стійкості суспільства до інформаційних атак.

Важливим аспектом протидії дезінформації є також співпраця з міжнародними організаціями та партнерами. Україна активно співпрацює з НАТО, ЄС, ОБСЄ та іншими міжнародними

інституціями, отримуючи підтримку в рамках програм, спрямованих на зміцнення інформаційної безпеки, обмін досвідом та розробку спільних стратегій протидії дезінформації. На думку, Голованової Н. проблеми міждержавної інформаційної політики під час війни можна окреслити наступним чином: «...невизначеність із підтвердженням факту геноциду, фактів злочинів і зволікання щодо цих підтверджень; недосконаленість міжнародного безпекового права і незадовільна діяльність ООН; недосконаленість роботи щодо інформаційних резервацій і неузгодженість роботи з міжнародними організаціями...» [4].

Інформаційні стратегії країни-агресора характер росія активно використовує державні медіа для поширення пропагандистських меседжів, які підтримують офіційну позицію щодо конфлікту в Україні. Державні засоби масової інформації, такі як RT (Russia Today), Sputnik, та федеральні телеканали (Перший канал, Росія-1) є основними інструментами поширення пропаганди.

Телеканал RT був заснований у 2005 році і функціонує як інструмент зовнішньої пропаганди Росії. RT транслює контент багатьма мовами, включаючи англійську, іспанську, французьку та арабську, з метою впливу на міжнародну аудиторію. Програми RT часто містять сюжети, спрямовані на дискредитацію української влади, зображення українських сил як агресорів і виправдання російських дій в Україні. Наприклад, RT часто висвітлює події в Україні, використовуючи інтерв'ю з проросійськими експертами та відомими особами, які підтримують позицію Кремля, при цьому активно поширюючи наративи про «фашистські загрози» в Україні. Аналіз контенту каналу дозволяє виявити засоби маніпулювання, які застосовуються в повідомленнях: «...метод дегуманізації опонента – нав'ювання думки про зрадництво й фейковість героя, який уособлює загалом українців, а також формування сприйняття українських захисників як диверсантів, нацистів; поляризація – перетворення героя і всіх українців на ворогів, відмежування себе від «них»; метод «гнилого оселедця» – тепер ярлик зрадник заважатиме реципієнтові сприймати адекватно будь-яку інформацію; метод метапропаганди – той, кого українські джерела зображують як патріота і героя, насправді зрадник; метод багаторазового повторення – ярлики бандерівці, диверсанти, нацисти в дискурсі російських ЗМІ повторюються багаторазово і щодня; метод абсолютної очевидності – не доводяться, а подаються як очевидні думки, що рідний Крим означає російський, а якщо ти виражаєш проукраїнську позицію, значить ти зрадник і нацист...» [16].

Російська влада здійснює суворий контроль за інформаційним простором, блокуючи доступ до незалежних медіа та іноземних джерел інформації.

ції. Це включає цензурування новин, блокування веб-сайтів та застосування законодавчих заходів для обмеження свободи слова.

Веб-сайт «Крим. Реалії», який є частиною Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, часто висвітлює ситуацію в Криму з незалежної точки зору, зокрема порушення прав людини та реакцію міжнародної спільноти на анексію. Російська влада заблокувала доступ до «Крим. Реалії» на території Росії, аргументуючи це «поширенням екстремістських матеріалів». «Радіо Свобода» також часто стикається з обмеженнями в Росії. Роскомнагляд, російська федеральна служба нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій, неодноразово штрафувала та блокувала їхні веб-сайти. Наприклад, у 2020 р. Роскомнагляд оштрафував «Радіо Свобода» та інші іноземні медіа за недотримання законодавства про маркування контенту як «іноземного агента».

Росія запровадила низку законодавчих актів, які обмежують свободу слова та контроль за інформацією. Наприклад, закони про «фейкові новини», прийняті у 2019 р., що забороняють розповсюдження інформації, яку російські органи влади вважають «ненадійною», встановлюють покарання за таке поширення та дозволяють Федеральній службі з нагляду за зв'язком, інформаційними та інформаційними технологіями. Тобто, є офіційний дозвіл блокувати веб-сайти та накладати штрафи за поширення інформації, яку вважають неправдивою або такою, що підриває суспільний порядок. Цей закон часто використовується для придушення опозиційних думок та критики уряду.

Крім того, Росія розширює контроль за соціальними мережами, вимагаючи від платформ, таких як Facebook, Twitter та YouTube, зберігати дані користувачів на території Росії та видаляти контент, який вважають незаконним. У 2021 р. Росія запровадила нові закони, що зобов'язують соціальні мережі видаляти «протиправний контент» протягом 24 годин за вимогою влади, під загрозою великих штрафів або навіть блокування.

Освітні стратегії України в умовах російсько-української війни спрямовані, в першу чергу, на формування навичок аналізу медійних повідомлень та інформаційних кампаній, що дозволяє орієнтуватися у фактах і протистояти маніпуляціям в інформаційному просторі. Аналіз освітнього середовища ілюструє певний спектр стратегій щодо формування критичного мислення.

В першу чергу, це розробка та запровадження освітніх курсів з медіаграмотності, які спрямовані на розвиток критичного аналізу медійних повідомлень: «Медіаграмотність для освітян» [14], «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності» [2], «Медіаграмотний спротив: спілкуємося на рівних» [13], «Експрес-медіаграмотність для під-

літків» [6] тощо. Як правило зміст курсів включає ознайомлення з основними концепціями та термінами, пов'язаними з медійною грамотністю, що є основою для подальшого розуміння тематики; містить вправи з критичного аналізу медійних текстів, зокрема статей, відеоматеріалів, соціальних мереж; завдання з виявлення різних маніпулятивних прийомів, які використовуються з метою впливу на громадську думку. Кожен курс ставить за мету допомогти учасниками освітнього процесу розуміти методи та наслідки пропагандистських кампаній у медійному просторі, а також надати інструменти для ефективного протистояння впливу пропаганди.

«Популяризація медіаграмотності в Україні є частиною широкої стратегії з метою формування інформованого суспільства. Озброюючи людей необхідними знаннями для оцінки джерел інформації, для розрізнення достовірних новин та дезінформації, а також для розуміння наслідків медійної маніпуляції, Україна прагне підсилити свою стійкість проти пропагандистських кампаній. Важливість медіаграмотності підкреслена викликами, що створюються в інфосередовищі, зокрема поширення фейкових наративів і дезінформації в тактиці інформаційної війни. Розпізнавши ці загрози, Україна активно залучалася до програм і кампаній громадської свідомості та співпраці з громадськими організаціями для просування медіаграмотності як інструмента для зміцнення інформаційної стійкості країни» [4].

По-друге, це використання методу «кейс-стаді» (case-study) в освітньому процесі, як от: «Роль медіа в інформаційній боротьбі: огляд стратегій». Використання цього методу є неocenним інструментом для формування критичного мислення, оскільки надає можливість учасниками освітнього процесу аналізувати конкретні ситуації в рамках війни, такі як бойові дії, політичні рішення або реакції міжнародного співтовариства. Стимулювання дискусій про різні підходи до вирішення проблеми або ситуації дозволяє навчити аналізу та оцінюванню інформації з наданням обґрунтованих висновків.

По-третє, проведення форумів, дискусій або семінарів («Уроки російського вторгнення в Україну», «Протидія негативним інформаційним та психологічним впливам на людину і суспільство» [19], «Інформаційна гігієна» [8] тощо), що стало важливою складовою боротьби з інформаційною пропагандою та дезінформацією. Такі заходи спрямовані на створення відкритого простору для обговорення найболючіших питань, виявлення пропагандистських методів та обміну досвідом інформаційного спротиву. Запрошення на такі заходи експертів з різних галузей, таких як журналісти, активісти та політичні аналітики, сприяє об'єктивному обговоренню та розкриттю

різних аспектів проблеми. Активна участь аудиторії забезпечує розмаїття поглядів та досвіду, що сприяє поглибленню розуміння проблеми та пошуку рішень. Саме останнє, викликає активні дискусії та сприяє розвитку інноваційних підходів. Створення мережі підтримки між учасниками таких заходів сприяє обміну досвідом та підтримці в реалізації спільних ініціатив.

До спектру освітніх стратегій України відносяться і залучення експертів до освітнього процесу, проведення останніми майстер-класів («Особливості українського фіксерства: аналізуємо кейси» [15], «Російсько-українська війна: як аналізувати без міфів» [12], «Російсько-українська війна: виклики сьогодення» [11] тощо), що надає можливість тримати доступ до спеціалізованих знань та досвіду експертів. Майстер-класи сприяють глибокому розумінню складних питань, що виникають у зв'язку з війною та інформаційною агресією, та дозволяють учасникам освітнього процесу розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

Аналіз освітніх стратегій країни-агресора, дозволяє говорити про використання ініціатив, що спрямовані на підтримку державної лінії щодо агресії проти України, в першу чергу, це розповсюдження державної пропаганди через освітні заклади [10], [7] та медіа з метою формування позитивного світогляду щодо російської державності та дій на міжнародній арені. Тобто, росія спрямовує зусилля на формування світогляду російських громадян, який сприяє затвердженню влади та легітимізації дій російських владних структур. До освітнього процесу країна-агресор запроваджує «правильні погляди» на події російсько-української війни. Варто підкреслити, що освітні ініціативи включають елементи цензури [17] та контролю за розповсюдженням інформації, що не відповідає офіційній державній позиції. Також запроваджуються заходи з обмеження доступу до альтернативних джерел інформації та обміну думками, що заважає розвитку критичного мислення серед здобувачів освіти.

Російські освітні програми включають нарративи, які формують людину авторитарного типу, з обмеженою здатністю до критичного мислення, яка приймає імперську та неоімперську реваншистську ідеологію Росії. В рамках цих програм Україна представлена як «фашистська» і «нацистська» держава. Зміст освітніх програм значною мірою ідеологізований, зосереджений на подіях в Україні останніх років, але при цьому ігнорує або спотворює реальну історію України попередніх періодів. Такий підхід сприяє формуванню упереджених уявлень і підтримці офіційної державної ідеології, позбавляючи учнів можливості отримати об'єктивні знання та розвивати незалежне критичне мислення. Ці програми стають

інструментом політичного впливу, спрямованого на консолідацію суспільства навколо авторитарного режиму та легітимацію агресивної зовнішньої політики Росії.

Крім того, російська освітня система активно використовує пропаганду для зміцнення державного контролю над суспільством, систематично інтегруючи спотворені історичні факти та нарративи, які підтримують внутрішню та зовнішню політику країни. Підтримка подібних ідеологічних конструкцій у навчальних матеріалах і програмах призводить до формування населення, яке менш схильне до політичного плюралізму та демократичних цінностей. Це також посилює націоналістичні настрої та сприяє відчуженню від міжнародного співтовариства, підтримуючи політику самоізоляції та конфронтації.

Тобто, освітні стратегії спрямовані як на зміцнення підтримки державної політики, так і на формування однозначного світогляду серед населення в умовах так званої «спеціальної воєнної операції».

Висновки. Інформаційні та освітні стратегії України відображають спектр заходів комплексного підходу до протидії дезінформації та пропаганді включає як державні ініціативи, так і співпрацю з громадським сектором та міжнародними партнерами, що сприяє зміцненню інформаційної стійкості країни в умовах постійних інформаційних загроз. Українські освітні ініціативи спрямовані на розвиток критичного мислення та аналізу медійної інформації, надаючи населенню інструменти для протистояння маніпуляціям та пропаганді в інформаційному просторі, включають розробку освітніх курсів з медіаграмотності, використання методу «кейс-стаді» та проведення форумів та дискусій.

Інформаційні та освітні стратегії Росії спрямовані на жорсткий контроль інформаційного простору, поширення пропаганди та обмеження доступу до незалежних джерел інформації, що здійснюється через державні медіа і має на меті формування лояльного до влади населення та придушення будь-якої опозиційної активності.

Література

1. Sherman J. No Water's Edge: Russia's Information War and Regime Security. Carnegie Endowment for International Peace. January 2023. URL: https://carnegieendowment.org/files/No_Waters_Edge-Russias_Information_War_and_Regime_Security_11.pdf
2. Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності. URL: <https://osvita.dia.gov.ua/courses/very-verified>.
3. Відбувся семінар з інформаційних можливостей «Уроки російського вторгнення в Україну». URL: <https://cpd.gov.ua/events/vidbuvsya-seminar-z-informacziynih-mozhlyvostej-ircs-uroky-rosijskogo-vtorgnennya-v-ukrayinu/>.

4. Голованов Н. Інформаційна політика України в умовах війни (архетипний підхід). *Наукові перспективи*. 2022. № 6 (24). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1864/1862>.
5. Горбань, Ю., Олійник, О. Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінформації в час війни. *Український інформаційний простір*. 2024, (1(13)), 194–205. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(13\).2024.300896](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(13).2024.300896).
6. Експрес-медіаграмотність для підлітків. URL: <https://www.aup.com.ua/news/aup-prezentuvala-onlayn-kurs-ekspre/>.
7. Insider: Росія проводить уроки пропаганди в школах, поширюючи серед дітей наративи про «готовність померти за свою країну». URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31129/2023-02-04-insider-rosiya-provodyt-uroky-propagandy-v-shkolakh-poshyruyuyuchy-sered-ditey-naratyv-pro-gotovnist-pomerty-za-svoyu-krainu/>
8. Інформаційна гігієна: у Чернівцях відбувся семінар щодо боротьби з фейками та кібербезпеки. URL: <https://promin.cv.ua/2022/07/11/informatsiina-hihiiena-u-chernivtsiakh-vidbuvsia-seminar-shchodobotroby-z-feikamy-ta-kiberbezpeky.html>.
9. Коцур Л., Грига О. Державна інформаційна політика України: теоретико-методологічні парадокси воєнного часу. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. (4), 52–60. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-4-52-60>.
10. Кремль дійсно подвоює свої пропагандистські наративи: як Росія поширює пропаганду серед дітей та підлітків. URL: <https://suspilne.media/culture/548845-kreml-dijsno-podvoue-svoi-propagandistski-narativi-akrosia-posirue-propagandu-sered-ditej-ta-pidlitkiv/>.
11. Майстер-клас «Російсько-українська війна: виклики сьогодення». URL: <http://fmv.nau.edu.ua>.
12. Майстер-клас на тему: «Російсько-українська війна: як аналізувати без міфів». URL: <https://www.iir.edu.ua/news/mayster-klas-na-temu-rosiysko-ukrayinska-viyna-yak-analizuvaty-bez-mifiv>.
13. Медіаграмотний спротив: спілкуємося на рівних. URL: <https://eduhub.in.ua/courses/onlayn-kurs-mediagramotniy-sprotiv-spilkuemos-na-rivnih>.
14. Медіаграмотність для освітян. Prometheus. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/.
15. Онлайн мастер клас ІДПО від Ореста Семонюка: «Особливості українського фіксерства: аналізуємо кейси». URL: <https://idpo.org.ua/announcements/5336-onlajn-majster-klas-idpo-vid-oresta-semotyuka-osoblivosti-ukra%D1%97nskogo-fikserstva-analizuyemo-kejsi.html>.
16. Посмітіна В. Особливості сучасної антиукраїнської маніпулятивної пропаганди в текстах і заголовках російських інформаційних повідомлень. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/320/8731/18232-1?inline=1>. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3-23>.
17. Російська цензура в навчальних закладах посилюється перед виборами президента – британська розвідка. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/russia/rosijska-tsenzura-v-navchalnih-zakladah-posilyuetsya-pered-viborami-prezidenta-britanska-rozvidka.htm>.
18. Руднева А., Мальована Ю. Інформаційний фронт російської агресії в 2022 р. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 44, с. 186–192. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.22>.
19. Семінар: «Протидія негативним інформаційним та психологічним впливам на людину і суспільство». URL: <https://utrpi.org.ua/seminar-protydiya-negatyvnyim-informatsijnym-ta-psyhologichnym-vplyvam-na-lyudynu-i-suspilstvo/>.
20. Стичинська А. Інформормаційна агресія російської федерації: виклики та подолання. *Політичне життя*. 2024. № 1. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/15019>.
21. Стрільчук О. Медіаосвіта як шлях подолання кризи в умовах війни. URL: http://www.ndu.edu.ua/images/stories/2014/konf_psy/strilchuk.pdf
22. Терещенко В. Особливості державної офіційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/92.pdf.
23. Трансформація стратегії інформаційних воєн Росії як інструменту внутрішньої та зовнішньої політики: оцінка американських аналітиків. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/transformatiya-stratehiyi-informatsiynukh-voenrosiyyi-yak-instrumentu>
24. Ульянов О. Інформаційна політика в умовах воєнного стану / Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції: матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 24 лютого 2023 року). Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. С. 266–299
25. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/>

Анотація

Вояк С. О., Бадер А. В. Реакція на війну: порівняльний аналіз інформаційних та освітніх стратегій України й росії. – Стаття.

У статті розглядаються особливості інформаційних та освітніх стратегій України і росії для формування реакції громадян на війну. Базою для аналізу виступає вивчення офіційних документів, стратегій, а також на дослідження незалежних експертів та медіа-матеріали. Війна як соціально-політичний феномен має потужний вплив на всі аспекти життя суспільства, включаючи інформаційну та освітню сфери. У воєнних умовах держави використовують різноманітні ініціативи для мобілізації населення, формування патріотичних настроїв та розвитку критичного мислення. Інформаційна і освітня політика є ключовими інструментами державного впливу на суспільну свідомість. Збройне протистояння посилює потребу в управлінні інформаційними потоками та формуванні відповідних освітніх практик. Теорія комунікацій, а також концепції критичного мислення, слугують теоретичною основою для побудови відповідних державних стратегій.

Інформаційні та освітні стратегії України та Росії відображають кардинально різні підходи до управління інформаційним простором. Україна реалізує комплексний підхід до протидії дезінформації, включаючи державні ініціативи та співпрацю з громадським

сектором і міжнародними партнерами, що сприяє зміцненню інформаційної стійкості. Зусилля спрямовані на розвиток критичного мислення та медіаграмотності населення через освітні курси, форуми та дискусії. Українські стратегії включають створення курсів з медіаграмотності, методи «кейс-стаді» та активне залучення громадянського суспільства для формування обізнаного та критично мислячого населення. На противагу цьому, російська стратегія зосереджена на жорсткому контролі інформаційного простору, поширенні пропаганди та обмеженні доступу до незалежних джерел інформації, що здійснюється через державні медіа з метою формування лояльного до влади населення та придушення опозиційних активностей. Російські підходи включають суворий нагляд за ЗМІ, інтернет-цензуру та правові заходи, спрямовані на стримування незалежних журналістів та альтернативних поглядів, що обмежує можливість громадян отримувати об'єктивну інформацію.

Ключові слова: реакція на війну, інформаційні стратегії, освітні стратегії, дезінформація, протидія дезінформації, пропаганда.

Summary

Vovk S. O., Bader A. V. Reaction to the war: a comparative analysis of information and educational strategies of Ukraine and russia. – Article.

The article examines the peculiarities of the information and educational strategies of Ukraine and Russia for the formation of citizens' reaction to the war. The basis for the analysis is the study of official documents, strategies, as well as the research of independent experts and media materials. War as a socio-political phenomenon has a powerful impact on all aspects of society, including the informational and educational spheres. In wartime

conditions, states use various initiatives to mobilize the population, form patriotic sentiments, and develop critical thinking. Information and educational policy are key tools of state influence on public consciousness. Armed confrontation increases the need to manage information flows and form appropriate educational practices. The theory of communications, as well as the concepts of critical thinking, serve as a theoretical basis for building appropriate state strategies.

The information and educational strategies of Ukraine and Russia reflect fundamentally different approaches to managing the information space. Ukraine implements a comprehensive approach to combating disinformation, including state initiatives and cooperation with the public sector and international partners, which contributes to strengthening information stability. Efforts are aimed at developing critical thinking and media literacy of the population through educational courses, forums and discussions. Ukrainian strategies include the creation of media literacy courses, case study methods and the active involvement of civil society to form an informed and critical thinking population. In contrast, the Russian strategy is focused on strict control of the information space, spreading propaganda and limiting access to independent sources of information carried out through state media in order to form a population loyal to the government and suppress opposition activities. Russian approaches include strict media surveillance, internet censorship, and legal measures aimed at suppressing independent journalists and alternative views, limiting citizens' ability to obtain objective information.

Key words: response to war, information strategies, educational strategies, disinformation, countering disinformation, propaganda.